

กรมทรัพย์สินทางปัญญา
กระทรวงพาณิชย์

เล่มที่ 22
วันที่ประกาศโฆษณา

เลขที่ประกาศ 78
29 เมษายน 2558

ประกาศโฆษณาการรับขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

เลขที่คำขอ 56100098 วันที่ยื่นคำขอ 7 พฤศจิกายน 2554

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดงบุรีรัมย์

รายการสินค้า ผ้าไหมมัดหมี่

ผู้ขอขึ้นทะเบียน กรมหม่อนไหม

ที่อยู่ เลขที่ 2175 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ

1. คุณภาพ ชื่อเสียง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า

คำนิยาม

ผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดงบุรีรัมย์ (Pamutmee Cinteandang Buriram) หมายถึง ผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอประดิษฐ์ขึ้นให้เกิดลวดลายบนผืนผ้า โดยมีเส้นยืนและเส้นพุ่ง หัวขึ้นและดินขึ้นเป็นสีแดง ทอลวดลายให้เด่นบนผืนผ้าด้วยการมัดหมี่ และทอเรียงเส้นตามลักษณะลายต่อเนื่องกัน มีการใช้ดินทองและดินเงินมาทอขัดเป็นเส้นเพิ่มให้เกิดลวดลายที่สวยงาม เป็นผ้าเอกลักษณ์ท้องถิ่นของชาวจังหวัดบุรีรัมย์

ลักษณะของสินค้า

(1) ลักษณะทางกายภาพ

- เป็นผ้าไหมที่ทอลวดลายจากกรรมวิธีมัดหมี่อย่างเดียว ประกอบด้วยเส้นไหมยืนและเส้นไหมพุ่งที่ผ่านการตีเกลียวด้วยเครื่องตีเกลียวแบบดั้งเดิม (ใน) ทอด้วยกี่ทอมือ (กี่กระทบ) ฟืม ชนิด 2 ตะกอ

- เส้นยืนเป็นไหมน้อยสาวด้วยมือ จากไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้าน ขนาดเส้น 100 ดีเนีย (Denier)
- เส้นพุ่งเป็นเส้นไหมน้อยจากไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้าน ที่ผ่านการมัดหมี่ ขนาดเส้น 150 ดีเนีย

(Denier)

- ย้อมด้วยสีเคมีที่ปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง

(2) ประเภทสินค้า

ผ้าขึ้นมีความกว้างไม่ต่ำกว่า 1 เมตร ความยาว 2 เมตร โดยทอลวดลายต่อเนื่องไม่สอดหางกระรอก

2. กระบวนการผลิต

เส้นไหม

(1) กรณีผลิตเส้นไหมในพื้นที่

(1.1) การปลูกหม่อน การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยวใบหม่อน ให้ปฏิบัติตามหลักวิชาการ เช่น พันธุ์บุรีรัมย์ 60,บุรีรัมย์ 4 เป็นต้น

(1.2) การเลี้ยงไหม (ใช้ไหมพันธุ์พื้นบ้าน)

- ให้ใบหม่อนเป็นอาหารหลัก
- เลี้ยงตามหลักวิชาการการเลี้ยงไหมที่ถูกต้อง และให้อาหารเหมาะสมกับวัยของ

หนอนไหมจนไหมสุก

- เก็บไหมวัย 5 ที่สุกเข้าจ่อในสถานที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีเหมาะสม
- หลังจากไหมทำรังไม่ต่ำกว่า 3-4 วัน ให้เก็บรังไหมออกจากจ่อในช่วงเวลาบ่าย

มาแผ่กระจายในกระดัง ชั้นเลี้ยงไหมเพื่อไม่ให้เกิดความชื้นและความร้อนที่มีผลต่อการสาวเส้นไหมและคุณภาพเส้นไหม

(1.3) การสาวไหม

- ใช้วิธีการสาวด้วยมือลงภาชนะสำหรับไหมเส้นพุ่ง แต่ไหมเส้นยืนจะสาวด้วยมือหรือสาวเข้าอีกแบบง่ายเท่านั้น ความโตของเส้นไหมที่สาวขึ้นอยู่กับขนาดเส้นไหมที่ต้องการใช้ (เส้นยืนและเส้นพุ่ง)

(1.4) การฟอกย้อมสี

- ใช้สีเคมีที่ปลอดภัยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

(2) กรณีซื้อเส้นไหมนอกพื้นที่

(2.1) คัดเลือกซื้อเส้นไหมให้ได้ขนาดมาตรฐานตามคุณลักษณะของผ้า

(2.2) ต้องเป็นเส้นไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้าน หรือพันธุ์ไทยปรับปรุง ที่มีการเลี้ยงไหมและผลิตในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ หรือเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเท่านั้น

ผ้าไหม

(1) การเตรียมอุปกรณ์

(1.1) กี่ทอผ้า เป็นกี่ปั้นเมืองโครงสร้างไม้เนื้อแข็งหรือเหล็ก ใช้การพุ่งกระสวยด้วยมือ (กี่กระทบ)

(1.2) ตะกอเขาย่า (ไม้เหยียบหูก) จัดเก็บตะกอเขาย่าเพื่อทอโครงสร้างของผ้ามัดหมี่แบบลายซัด คือ การเก็บตะกอ 2 ตะกอเข้ากับไหมเส้นยืนเป็น 2 ชุดสลับกัน

(2) การเตรียมเส้นไหม

(2.1) การเตรียมเส้นยืน

ม้วนเรียงเก็บเส้นไหมยืนให้ครบเท่ากับจำนวนช่องพันหรีที่ใช้ตามความยาวของผืนผ้า (ประมาณ 20 เมตร) เริ่มจากตีเกลียวเส้นไหม นำไหมฟอกขาวและย้อมสี กรอไหมใส่หลอดหรืออีก 4 – 10 อัก และนำมาตั้งเรียงในหลักหน้าม้าเดินเส้นไหม ทำการเดินเรียงเส้นไหมให้ได้จำนวนเท่ากับ ความกว้างและความยาวตามต้องการ ซึ่งคำนวณจากความถี่ พันฟิมที่ใช้คือ 42 ช่องพันต่อนิ้ว เรียงเส้นยืนตาม ลักษณะสีผ้าที่กำหนดในคุณลักษณะและเอกลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดงบุรีรัมย์ คือ สีแดง เหลือง ดินขึ้นกว้าง 6 หลบ (1 หลบ = 80 เส้น)

(2.2) การเตรียมเส้นพุ่ง (เส้นไหมมัดหมี่)

เริ่มจากนำเส้นไหมตีเกลียว ฟอกขาว ย้อมสี กรอเข้าอัก และนำมาด้านหลังโงง เดินเส้นไหมหมี่ ทำการเดินเรียงเส้นไหมให้ได้ขนาดตามความต้องการของหน้าพันหรี (ฟิม) และความกว้างของลักษณะลวดลาย เช่น 25 49 73 81 ช่องหมี่ (1 ลำ = 4 เส้นต่อการทอแต่ละลำ) เป็นต้น แล้วนำเส้นหมี่ที่ได้ไปผูกมัดตั้งให้แน่น และมัดลวดลายตามลักษณะโครงสร้างลาย เมื่อเสร็จสีที่ 1 นำหมี่ที่ได้ไปย้อมสีที่ 2 มัดสีที่ 2 เสร็จนำไปย้อมสีต่อๆ ไปจนครบทุกสีตามตัวอย่างลาย (ปกติจะมีผืนผ้าตัวอย่างเก็บรักษา) แล้วนำมาตัดเชือกมัดตอกและนำเส้นหมี่กรอเข้ากับอัก กรอเข้าหลอด เก็บเรียงลำดับหลอดตามลักษณะลาย นำหลอดมาใส่ในกระสวยพุ่งมือ กระสวยละ 1 หลอด เพื่อใช้ทอต่อไป

เส้นไหมที่ผ่านการย้อมสีที่เป็นสีหลักของลายหมี่ 2 สี นำเส้นไหมแต่ละสีกรอเข้าอัก และนำอักมาเรียง กรอเส้นไหมจากอักเข้าหลอดนำไปปั่นควบรวมเส้นไหมให้ได้เกลียวตามต้องการและกรอเข้าหลอดขนาดที่ต้องการ นำมาใส่กระสวยพุ่งมือ กระสวยละ 1 หลอด เพื่อให้กระสวยเป็นตัวพุ่งสอดขัดเส้นยืนทอสลับกับเส้นหมี่แต่ละช่อง (4 เส้น)

การทอ

(1) สืบต่อเส้นไหม (ต่อตะกอ) ด้านยืนเข้ากับแกนม้วนไหมด้านยืน โดยมีพันหรีและตะกออยู่ตรงกลาง เรียงเส้นไหมแต่ละเส้นเข้าในตะกอแต่ละชุด และต่อปลายเส้นไหมเข้าด้วยกัน โดยเรียงจากขวาไปซ้ายจนหมดหน้าฟิมเข้ากับแกนม้วนผ้าอีกด้านหนึ่ง เมื่อเสร็จนำไปตริ้งที่ที่ทอผ้าแล้วค่อยเลื่อนตะกอผ่านรอยต่อ จึงเริ่มการทอขัดริ้งไม่ให้รอยต่อหลุดขาดออกจากกัน ปรับความตึงหย่อนให้พอเหมาะ

(2) เริ่มการทอโดยการกด (ย่ำตะกอ) เครื่องแยกหมู่ตะกอเปิดช่องเส้นไหมด้านยืนชุดที่ 1 จะถูกแยกออก และเกิดช่องว่างเปิดทางให้การสอดกระสวยด้านพุ่งผ่านสลับตะกอชุดนำแล้วกระทบพันหรีให้เส้นไหมหมี่แน่นชิดกัน ยกตะกอชุดที่ 2 สอดกระสวยด้านพุ่งกลับพร้อมดึงเส้นพุ่งให้เรียงลวดลายให้สม่ำเสมอและสวยงามตามต้นแบบแล้วกระทบพันหรีทุกเส้นพุ่ง 4 เส้น ลวดลายจะต่อเนื่องไปเรื่อยๆ เพื่อเพิ่มความกว้างของลวดลายทอต่อเนื่องกันไปตลอดความยาวของผืนผ้า ที่กำหนดความยาวเป็นมาตรฐานเอาไว้เช่นผ้าชิ้นจะยาว 2 เมตร ผ้าชุดยาว 4 เมตร เป็นต้น

(3) กระบพพันหวี (ฟีม) เมื่อสอดกระสวยด้านพุ่งผ่านที่จะกระบพพันหวี เพื่อให้การเรียงตัวของเส้นพุ่งแนบติดกันได้เนื้อผ้าที่แน่นหนาและสม่ำเสมอ

(4) การเก็บหรือม้วนผ้าเมื่อทอผ้าได้ปริมาณมากพอแล้ว จะม้วนเก็บผ้าในแถบม้วนผ้า (ครึ่งละ 30 เซนติเมตร) โดยการผ่อนแรงดึงของแกนด้านยืนให้คลายออกแล้วม้วนเก็บ และปรับความตึงหย่อนของเส้นยืนใหม่อีกครั้งให้พอเหมาะ จึงทำการทอต่อไป

การบรรจุหีบห่อ

รายละเอียดบนฉลากสินค้าให้ประกอบด้วยคำว่า “ผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดงบุรีรัมย์” และ/หรือ “Pamutmee Cinteandang Buriram”

3. ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

ลักษณะภูมิประเทศ

บุรีรัมย์เป็นจังหวัดเดียวทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทยที่มีภูมิประเทศเป็นภูเขาไฟในบางส่วนมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน (แล้ง) ฤดูฝน และฤดูหนาว พื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 150 – 200 เมตร อยู่ห่างจากทะเล 430 กิโลเมตร พื้นที่ที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมปัจจุบันกระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัดทั้งอำเภอ และมีมากอยู่ที่อำเภอลำปลายมาศ อำเภอพุทไธสง อำเภอนาโพธิ์ และอำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย (ดินชุดพิมาย) ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียว

ประวัติความเป็นมา

บุรีรัมย์หรือเมืองแปะในตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยปรากฏเป็นเมืองขึ้นของเมืองนครราชสีมา

(พ.ศ.2319) ได้กล่าวถึงการตั้งของเมืองต่างๆ ในแถบบริเวณนี้ ซึ่งตามบันทึกได้กล่าวถึงเมืองนางรอง เมืองพุทไธสง และเมืองประโคนชัย ซึ่งเมืองเหล่านี้อยู่ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ มีการเกณฑ์ชายฉกรรจ์มาฝึกเป็นนักรบ และได้ผู้นำทัพ คือเจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์คุมทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือไปปราบเมืองโขง เมืองจำปาสัก และเมืองอัตปือ กวาดต้อนเจ้านายและประชาชนจากเมืองโขงเลี้ยมาตามลำน้ำมูลฝั่งทุ่งกว้าง และพักทัพในเขตเมืองไผทสมัน (พุทไธสง) ผู้ถูกกวาดต้อนได้นำวิชาแขนงต่างๆ เข้ามาด้วย โดยเฉพาะการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลาวโขง (ลาวพวน) ในกลุ่มชนชั้นสูง ที่มีวัดฤดูบเป็นเส้นไหมมากกว่าเส้นฝ้ายที่ใช้กันในชนชั้นล่างลงไป กาลเวลาล่วงเลยไปนับร้อยปีพระชายาเจ้าผู้ครองเมืองไผทสมัน (พุทไธสง) ที่ถูกกวาดต้อนมาจากกลุ่มลาวโขงได้ทรงฟื้นฟูผ้าไหมมัดหมี่ที่เคยทอสวมใส่ และมีจำนวนน้อยลงขึ้นมาอีกครั้ง เพื่อผลิตใช้ให้เพียงพอและเหมาะสมกับกลุ่มสตรีชั้นสูง ภายหลังนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย มีความสวยงามแปลกตาและวิจิตรบรรจงในศิลปะ จึงได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้ใกล้ชิดที่เป็นธิดาและญาติๆ ของเจ้าเมืองไผทสมัน (พุทไธสง) และชนพื้นเมืองเดิม (ขอมล้า) สืบทอดเป็นมรดกทางหัตถกรรมต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

4. ขอบเขตที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์

ขอบเขตของการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดงบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ รายละเอียดตามแผนที่

5. การพิสูจน์แหล่งกำเนิด

- (1) ผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดงบุรีรัมย์ จะต้องมีการผลิตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์
- (2) กระบวนการผลิตจะต้องได้ผ่านการควบคุมตรวจสอบ คือ มีการขึ้นทะเบียนผู้ผลิต รวมทั้งต้องมีเอกสารกำกับเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับได้

6. เงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดตามมาตรา 15

- (1) จัดให้มีระบบการตรวจสอบและควบคุม ทั้งกระบวนการผลิตในระดับผู้ผลิตและระดับจังหวัด
 - (2) จัดให้มีการขึ้นทะเบียนผู้ผลิตและผู้จำหน่าย ที่ประสงค์จะขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดงบุรีรัมย์
 - (3) ผู้ขอขึ้นทะเบียนต้องจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดงบุรีรัมย์
-

แผนที่แสดงแหล่งภูมิศาสตร์
ผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดงบุรีรัมย์

ขอบเขตพื้นที่การผลิตผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นดินแดงบุรีรัมย์
ครอบคลุมทุกอำเภอ ในจังหวัดบุรีรัมย์